

Sanasto

Autoritäärinen hallinto: Autoritäärinen hallinto on itsevaltainen hallintatapa, jossa valta on tiukasti keskitetty ja kansalaisten poliittiset oikeudet ovat rajoitetut tai hyvin rajoitetut.

Brezhnevin doktriini: Doktriini on usein valtion johtajan muodostama poliittinen oppi, josta on tehty valtionhallinnon ohjenuora. Doktriini koskee usein ulkopoliittikkaa. Brezhnev oli neuvostoliiton johtaja vuosina 1964-1982. Brezhnevin doktriinin mukaan Varsovan liittoon kuuluneet itäblokin maat eivät saaneet erota liitosta tai uudistaa politiikkaansa, koska tämä olisi voinut vaarantaa kommunistisen puolueen määräysvaltaa ja itäblokin yhtenäisyyttä; jos maa yrittäisi tätä, seuraisi Neuvostoliiton sotilaallinen väiintulo. Tosi asiassa tämä tarkoitti, että itäblokin maat olivat vain rajoitetusti itsenäisiä.

Euroryhmä: Euroryhmä on euroa valuuttanaan käyttävien EU-maiden epämuodollinen hallintoelin, joka koostuu euromaiden valtionvarainministereistä, Euroopan komission talousasioista vastaavasta komissaarista ja Euroopan keskuspankin pääjohtajasta. Euroryhmä perustettiin Lissabonin sopimuksella (2009).

Euroopan yhteisö: Alankomaat, Belgia, Italia, Luxemburg, Ranska ja Saksa perustivat vuonna 1951 Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY). Tämän katsotaan aloittaneen Euroopan yhdentymiskehityksen. Vuonna 1957 samat kuusi maata tekivät kaksi muuta sopimusta Euroopan talousyhteisöstä (ETY) ja Euroopan atomienergiayhteisöstä (Euratom). Vuonna 1967 näistä kolmesta yhteisöstä alettiin puhua Euroopan yhteisönä eli EY:nä. Euroopan yhteisöistä muodostettiin vuonna 1993 Euroopan unionin ensimmäinen pilari. Vuonna 2002 EHTY lakkautettiin ja ETY sulautettiin EU:hun Lissabonin sopimuksella vuonna 2009; Euratom on yhä toimiva erillinen, mutta EU:n johtama organisaatio.

Federaalinen järjestelmä: Federaalinen järjestelmä on hallintomalli, jossa valta on jaettu keskusvallan ja eri alueiden kesken. Siinä alueet (tai jäsenet) ovat solmineet sopimuksen, jossa antavat osan vallasta keskusvallalle. Federaaliseen järjestelmään kuuluu usein kaksikamarinen parlamentti (toinen kamari edustaa kansalaisia ja toinen alueita tai jäseniä); alueilla tai jäsenillä on usein sama toimivalta (mutta aina näin ei ole). Perustuslakiin voidaan tehdä muutoksia vain monimutkaisella menettelyllä, millä pyritään turvaamaan alueiden tai jäsenten oikeudet.

Ylikansallinen järjestö: Ylikansallinen järjestö on itsenäisistä valtioista koostuva instituutio, jolla on yhteinen tavoite ja yhteisesti sovittu säännöstö. Järjestöllä itsellään ei ole toimivaltaa, vaan kaikki päätökset tekevät järjestön jäsenenä olevat valtiot. Jokaisella valtiolla on yhtäläinen valta päätöksentekoprosessissa riippumatta maan koosta tai väkiluvusta. Yhdistyneet Kansakunnat on ylikansallinen järjestö.

Marshall-apu: Marshall-apu tai Euroopan palautumisohjelma oli Yhdysvaltain ohjelma Euroopan jälleenrakentamiseksi toisen maailmansodan jälkeen. Yhdysvallat antoi 13 miljardia dollaria talousapua läntisen Euroopan jälleenrakentamiseksi vuosina 1948-51.

NATO: Pohjois-Atlantin liitto (NATO) on vuonna 1949 solmittu sotilasliitto, johon kuuluu 12 läntisen Euroopan maata. Natosta haluttiin tehdä pysyvä sotilaallinen liittoutuma, jonka turvin Yhdysvallat voisi turvata Länsi-Eurooppaa Neuvostoliiton uhalta ja samalla vartioida mahdollisesti nousevia eurooppalaisia turvallisuusuhkia (erityisesti Länsi-Saksaa, johon osa Euroopan maista suhtautui yhä epäilevästi). Nykyisin Natoon kuuluu 28 maata. Viimeisimpinä siihen ovat vuonna 2009 liittyneet Albania ja Kroatia.

Poliittinen vakaus: "Vakaus" ei välttämättä tarkoita konfliktitonta tilaa, mutta sillä viitataan tilanteeseen, jossa konfliktin ratkaisuna ei käytetä väkivaltaa. "Poliittisella vakaudella" viitataan maan poliittiseen tilanteeseen. Valtio on poliittisesti vakaa, jos hallituksen valta on kiistaton; jos sen päätöksiä noudatetaan koko valtion alueella; ja jos vallanvaihdokset tai hallitusmuodon vaihdokset eivät johdu kumouksista tai väkivaltaisesta toiminnasta. Nyky-Euroopassa maita saatetaan pitää poliittisesti epävakaina, jos hallitukset vaihtuvat usein (kerran tai kaksi vuodessa) vaikka vaihdoksiin ei sisältyisi väkivaltaa.

Subprime-kriisi: Kriisi sai alkunsa Yhdysvalloista 2007-2008. Kyseessä oli asuntomarkkinoiden lainakriisi. Kriisin syynä oli asuntoluottojen myöntäminen riskiasiakkaille, joiden lainanhoitomahdollisuudet olivat heikot. Pankit antoivat tällaisia lainoja, koska riski jaettiin useille tahoille johdannaismarkkinoiden avulla. Asuntojen hinnat yli kaksinkertaistuivat Yhdysvalloissa 1998–2005. Kun asuntojen hintakupla puhkesi ja hinnat laskivat, pankit saivat suojaustoimistaan huolimatta suuria luottotappioita ja yli sata kiinnelainapankkia meni konkurssiin lyhyessä ajassa. Asuntomarkkinoiden lainakriisi johti rahoitussektorin finanssikriisiin ja loppuvuodesta 2008 maailmanlaajuisen taantumaa.

EU:n kolme pilaria: EU:n kolme pilaria toimivat unionin perusrakenteena vuodesta 1993 (Maastrichtin sopimus) vuoteen 2009. Niiden tarkoitus oli määrittää alueet, joilla EU:lla oli toimivaltaa, alueet, joilla toimivalta voitiin jakaa ja alueet, joilla toimivalta on jäsenvaltioilla. Lissobonin sopimuksella (2009) järjestelmää uudistettiin, mutta toisinaan pilareihin viitataan yhä. Kolme pilaria ovat: Euroopan yhteisöt (I), yhteinen myös ulko- ja turvallisuuspolitiikka (II) ja oikeus- ja sisäasioihin (III). Ensimmäisen pilarin asioista päätetään ylikansallisesti, kahden muun pilarin kysymyksistä hallitusten välisesti.

Varsovan liitto: Varsovan liitto, viralliselta nimeltään Sopimus ystävydestä, yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta, oli sotilasliitto, jonka itäblokin maat solmivat vuonna 1955 Varsovassa Naton vastapainoksi (liittoutumat eivät koskaan sotineet toisiaan vastaan). Varsovan liitto purkautui vuonna 1991 kuusi kuukautta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.